УДК 378.147:811.111

ІНШОМОВНИЙ ФАХОВИЙ ТЕКСТ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Г.Я.Павлишин, І.А.Прокоп

Анотація. *У статті розглянуто англомовний фаховий текст як комунікативну одиницю для формування професійно орієнтованого мовлення студентів медичних вищих навчальних закладів; запропоновано зразки мовленнєвих вправ, які необхідні для здійснення фахової комунікативної діяльності студентів-медиків на заняттях ESP.*

Ключові слова: *англомовний професійно орієнтований текст, фахова інформація, спеціальна іншомовна література, система вправ.*

Аннотация. *В статье рассматривается англоязычный профессиональный текст как коммуникативная единица формирования профессионально ориентированной речи студентов медицинских вузов; предложены образцы речевых упражнений, которые необходимы для осуществления профессиональной коммуникативной деятельности студентов-медиков на занятиях ESP.*

Ключевые слова: *англоязычный профессионально ориентированный текст, профессиональная информация, специальная иноязычная литература, система упражнений.*

Summary. *The article deals with the English professional text as a communicative unit to form the medical students' professional speech; the examples of speech exercises for the implementation of professional speech activities of medical students in Professional English classes are suggested.*

Key words: *Foreign language professional text, professional information, special foreign language literature, system of exercises.*

Постановка проблеми. Розвиток засобів масової комунікації, зростання ролі науки в сучасному суспільстві, активна участь у міжнародних конференціях й симпозіумах, наукових семінарах підвищують мотивацію студентів до опанування усною та письмовою іноземною мовою і посилюють її значущість для подальшого професійного росту фахівців.

Ділове спілкування стає одним із основних аспектів фахової діяльності медика і багато в чому визначає його успіх у професійній взаємодії. Добре сформовані комунікативні навички дають змогу зрозуміло і чітко висловлювати думки, аргументувати, підтверджувати чи спростовувати отриману інформацію, аналізувати, встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати власні дії з діями колег, вибирати оптимальний стиль спілкування у різних ділових ситуаціях, будувати і підтримувати діалог. Іншомовна компетентність фахівця передбачає включення в комунікативний компонент умінь проведення ділових зустрічей, ведення ділового листування, спілкування телефоном відповідно до норм і культури мовлення.

Навчання іноземної мови на немовних факультетах вищих навчальних закладів необхідно розглядати як засіб передачі студентам соціально і професійно значущої інформації, відпрацювання навичок використання іншомовних джерел у своїй професійній діяльності, підготовки майбутнього фахівця до безперервної освіти. Це завдання можна вирішити в умовах професійно зорієнтованого вивчення іноземної мови. Сучасний фахово спрямований підхід до навчання іноземних мов передбачає формування у студентів здатності іншомовного спілкування у конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей фахового мислення, при організації мотиваційно-спонукальної і орієнтовно-дослідницької діяльності [1; 3].

Відомо, що вивчення професійно орієнтованої іноземної мови здійснюється на аутентичних фахових текстах, які є мовною та інформаційною основою. Читання є одним із невід'ємних засобів навчання іноземної мови, важливим етапом у розвитку продуктивної комунікативної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання щодо навчання мовленню на матеріалі тексту в методичній літературі має неоднозначне тлумачення. Більшість дослідників позитивно розглядають можливість використання тексту як основи комунікативної діяльності [4; 5; 6; 7]. «Мовлення на основі тексту – це передумова для якісного здійснення ситуативного (непідготовленого) мовлення» [6, с. 21]; «текст за фахом – це, передусім, засіб становлення та розвитку професійної, точніше, мовнопрофесійної майстерності» [5, с. 17]; «текст виступає як основна комунікативна одиниця, якою користується людина в мовленнєвій діяльності» [9, с. 47].

Питання роботи з аутентичними текстами в розрізі формування комунікативної компетенції

© Г.Я.Павлишин, І.А.Прокоп

студента розглядали Г. М. Верещагін, Г. Є. Виборова, О. М. Корчажкіна, В. Г. Костомаров, В. П. Наталін, В. Ю. Паращук, Ю. Є. Прохоров, Ю. І. Пассов, С. Г. Термінасов та ін.

Текст може і повинен виступати засобом навчання, окреслюючи проблематику для подальшого його обговорення, що безпосередньо сприяє розвитку комунікативної компетентності студентів і значно оптимізує процес засвоєння іноземної мови, роблячи його містким та ефективним за умови, якщо він будується на основі продуманої, систематичної та цілеспрямованої роботи.

Формулювання мети статті. Основними цілями нашого дослідження є аналіз системи завдань та вправ для розвитку навичок роботи з професійно орієнтованими текстами, які дають змогу формувати у студентів-медиків вміння спілкуватися на професійні теми.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи іншомовний текст як основу для формування навичок усного мовлення, як мотив (стимул) до комунікації, слід зазначити, що він повинен відповідати таким вимогам: враховувати специфіку майбутньої спеціальності та професійні інтереси студентів (фахова орієнтація іноземної мови стимулює інтерес до вивчення мови); відповідати тематиці; сприяти у вирішенні конкретних комунікативних завдань; брати до уваги соціокультурні реалії, що відображають характерні особливості мовної поведінки (етичні норми спілкування); містити елементи новизни; викликати зацікавленість [2; 6; 7] .

Дуже часто при роботі з текстом викладачі надають перевагу його читанню, перекладу, тренувальним мовним вправам, побудові запитань (найчастіше викладачем), механічному заучуванню і переказу тексту, що повністю нівелює творчу активність студента. При цьому слід зазначити, що відтворення завченого напам'ять не можна назвати «активним» мовленням. Механічне заучування є малоефективним, оскільки не відбувається перенесення набутих навичок в іншу ситуацію і, якщо виникає необхідність щось сказати іноземною мовою, студент не може успішно вирішити поставлене перед ним завдання: не знаходить потрібних слів, допускає помилки у поєднанні слів та граматичному оформленні висловлювання і дуже часто відмовляється від участі у бесіді.

Беручи до уваги описане вище, завдання викладача полягає в тому, щоб організувати навчання читанню не як етап механічної роботи, а як процес мовної взаємодії студента / викладача, студента / студента. Для результативної роботи над текстом необхідний відповідний комплекс вправ, спрямованих як на формування мовних навичок та умінь (зокрема, диференціації, реконструювання, трансформації і конструювання мовних одиниць у вирішенні певного навчального завдання), так і на розвиток здібностей творчого переосмислення тексту.

Навчання іншомовній текстовій діяльності студентів-медиків є результативнішим, якщо воно здійснюється на основі лінгводидактичної моделі, що включає передтекстовий, текстовий та післятекстовий етапи роботи з фаховим джерелом.

На першому етапі роботи з іншомовним текстом зі спеціальності викладач формує зацікавленість студентів до вивчення вказаної теми, допомагає спрогнозувати зміст, усуває мовні труднощі, які можуть надалі виникнути при опрацюванні тексту. Діалог викладача та студентів спрямований на передбачення змістового наповнення наукового тексту, наприклад: *What is the title of the text? What problems is the text supposed to deal with? Guess the main issues discussed in the text.*

Зокрема, на передтекстовому етапі роботи з текстом «Digestive Tract», студенти, спираючись на засвоєний активний лексичний матеріал до опрацьованої на попередніх заняттях теми «Systems of the Human Body», зможуть дати відповіді на поставлені викладачем запитання: *What is the role of the digestive system for the human beings? What are the main organs of digestion? Do you know any accessory organs involved in digestion? What helps to digest food?* тощо.

Для вивчення структури тексту «Digestive Tract» викладач пропонує проглянути його і дати відповіді на запитання: *How many parts is the text divided into? How are these parts connected with each other? How are these parts introduced?*

Для усунення труднощів у розумінні змісту тексту можна запропонувати систему завдань, які формують мовну здогадку, навички словотворення, наприклад:

- визначте, від яких слів утворені складні слова *bloodstream, sublingual, submandibular, gastrointestinal, nasopharynx, oropharynx, carbohydrate*;
- здогадайтеся, від яких дієслів утворені іменники *digestion, mastication, chewing, absorption, preparation, secretion*;
- визначте значення слів *bit, break down, deliver, dilate, flexure, intake, moisten, parietal, retain* та інших за контекстом.

Важливим є виконання вправ, спрямованих на презентацію нової лексики до теми: *Translate and memorize the following words and phrases; Complete the sentences using one of the following medical terms; Find substitutes for the following word combinations. Then use them in the sentences of your own.*

Власне текстовий етап роботи з іншомовним фаховим текстом повинен обов'язково передбачати завдання на:

- вивчення лексичного наповнення тексту, наприклад:

Look through the text and find the key medical terms used. Trace them through the text. What are they repeated for?

Guess the meaning of unknown words.

Using dictionary entries, give the definitions of unknown words.

Arrange the following words in pairs of synonyms/antonyms;

- виявлення причинно-наслідкових зв'язків:

Join the beginning and the end of the sentences using the adverbs consequently, therefore, hence, so.

Complete the sentences using introductory phrases of scientific English.

На цьому етапі роботи з іншомовним науковим текстом зі спеціальності студенти виконують завдання, спрямовані на отримання змістовної інформації відповідно до комунікативних завдань, наприклад:

Give the main idea of the text.

Find the key sentences in the text.

Chose the sentences, which describe…

Find (write, name) main (key) facts that tell about…

Find facts that confirm/deny/characterize…

Point out conclusive sentences.

What do the following refer to in the text?

Find in the text English equivalents of the following words and phrases and translate the sentences containing them.

Substitute the words and phrases in bold type by close in their meaning from the text.

Мета третього (завершального) етапу – використати змістовне наповнення фахового тексту як мовну/мовленнєву опору для розвитку комунікативних умінь та навичок студентів. Для організації цього етапу роботи необхідні завдання, зосереджені на розумінні тексту та його інтерпретації:

Work with a partner to label each statement true (T) or false (F). If the statement is false, correct it so that it is true.

Work in pairs. Ask and answer comprehension check questions on the contents of the text.

Explain given in the text figures/pictures/drawings.

Agree/disagree with the following statements ...

Enlarge the following statements.

Render in English.

Однією із можливих форм контролю ефективності читання з помітками є складання маркувальної таблиці, яка містить три стовпчики: знаю, дізнався/дізналася, хочу дізнатися детальніше. Працюючи з текстом «Digestive Tract», студентам можна запропонувати скласти таку таблицю:

I know, that	I have learnt, that	I want to know about
The stomach is a dilated portion of the alimentary canal. It lies in the upper abdomen under the diaphragm. In anatomy, the stomach is an organ in the alimentary canal used to digest food.	The stomach's primary function is not the absorption of nutrients from digested food. The main job of the stomach is to break down large food molecules into smaller ones, so that they can be absorbed into the blood more easily.	a) anatomical regions of the stomach; b) a variety of functions it serves; c) gastric enzymes.

Використовуючи засвоєну інформацію про органи травної системи та власну уяву, студенти від імені персонажа «їжа» можуть скласти коротку історію про її «подорож» травним каналом. Для розповіді варто запропонувати таку схему:

Oral cavity ⇨ Pharynx ⇨ Oesophagus ⇨ Pyloric Sphincter ⇨ Stomach

Приклад розповіді:

I am a piece of cake. Incisors take a bite of me. I am in the mouth. Saliva is getting me wet and the tongue is pushing me around the mouth. I'm getting soft …

Розвитку навичок критичного мислення значно сприяє інтерактивне обговорення у невеличких групах із трьох осіб таких проблем:

- The digestive system is our favourite system of the body;
- Food and the Digestive System;
- Eating Healthy for Digestive Problems;
- Tips for a Healthier Digestive System;
- My own eating habits and making suggestions for change.

Висновки. Запропонована система завдань і вправ забезпечує активну роботу студентів-медиків з аутентичним фаховим текстом на практичному занятті, сприяє розвитку їхніх комунікативних умінь і навичок, що дасть змогу брати активну участь у різних видах спілкування. Описані у статті зразки завдань не вичерпують усього розмаїття форм і методів роботи студентів при опрацюванні фахових текстів іноземною мовою, що створює перспективу для подальших наукових розвідок.

Література

1. Балахонов А. С. Информативный текст в коммуникативном обучении профессионально-ориентированному чтению / А. С. Балахонов // Коммуникативное обучение иностранным языкам : межвуз. сб. науч. тр. – Пермь-Москва, 1998. – С. 175-181.
2. Драб І. М. Комплекс вправ для навчання іншомовного професійного мовлення студентів-економістів / І. М. Драб // Іноземні мови. – 2003. – № 2. – С. 17-23.
3. Кабанова Н. Ю. Обучение будущих инженеров иноязычной диалогической деятельности во взаимосвязи с профессионально-ориентированным информативным чтением : дисс. ... канд. пед. наук / Н. Ю. Кабанова – Пермь, 2006. – 199 с.
4. Кравчук Г. В. Методика навчання студентів технічних спеціальностей професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення на основі текстів науково-технічної реклами : дис. … канд. пед. наук: 13.00.02 / Г. В. Кравчук. – К., 2010. – 358 с.
5. Кусько К. Ф. Лінгвістика тексту за фахом // Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі. Колективна монографія / К. Ф. Кусько. – Львів: «Світ», 1996. − 73 с.
6. Неділько А. Г. До питання застосування автентичних матеріалів для навчання іноземної мови / А. Г. Неділько // Іноземні мови – 1998. – № 4. – С. 11-12.
7. Нуждина М. А. К вопросу управления процессом порождения речевого произведения на основе текста / М. А. Нуждина // ИЯШ. – 2002. – № 2. – С. 21-25.
8. Прокоп І. А. Англійська мова за професійним спрямуванням : Медицина : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. IV рівня акредитації / І. А. Прокоп, В. Я. Рахлецька, Г. Я. Павлишин ; Терноп. держ. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського. – Т. : ТДМУ : Укрмедкнига, 2010. – 576 с. : іл.
9. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом ВУЗе / С. К. Фоломкина. – М. : Высшая школа, 2005. – 207 с.